

*Чала А. Г.
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна
anya.chalaya@ukr.net*

Особливості фахової підготовки сучасного вчителя-словесника в контексті імплементації концепції «Нова українська школа»

На сьогодні сучасне суспільство України потребує змін стратегії й тактики освіти загалом і мовної освіти зокрема. Виникає потреба модернізації змісту освіти в контексті її відповідності сучасним вимогам.

Аналіз Концепції «Нова українська школа», Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» засвідчує необхідність певних змін у вищій освіті для забезпечення наступності в навчанні [2]. У той же час більшої уваги потребує вища педагогічна освіта, оскільки саме ця ланка відповідатиме за підготовку вчителя нової української школи – творчого, активного, готового до впровадження освітніх інновацій. Однак сучасна лекційно-семінарська система навчання в закладах вищої освіти, що досі ґрунтується на традиційних методах, не може задовольнити потреби й виклики сучасного суспільства. Насамперед, це стосується підготовки вчителів української мови, адже в контексті імплементації Концепції «Нова українська школа» їх роль в освітньому процесі є винятковою: спілкування державною мовою визначено в Концепції однією з найважливіших компетентностей.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Відповідно до Концепції «Нової української школи» перед майбутніми учителями висунуто завдання пошуку нових видів і форм щодо організації навчальної діяльності у загальноосвітній школі [3]. Розробники Концепції наголошують, що слід керуватися європейськими рекомендаціями, затвердженими Європарламентом і Радою ЄС щодо 10 ключових

компетентностей, необхідних для навчання впродовж життя. Проте дві з них, що стосуються вивчення мов, є найактуальнішими і найсуперечливішими.

По-перше, набуття компетенції спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою – це вміння усно й письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, удома, у вільний час; усвідомлення ролі ефективного спілкування.

По-друге, спілкування іноземними мовами – вміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно й письмово висловлювати та тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання й письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів; вміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування [2].

Зважаючи на це кожному викладачеві педагогічного закладу вищої освіти необхідно спрямовувати свою діяльність на формування в майбутніх учителів-словесників, а ті – в учнів, відповідних (предметних і міжпредметних) компетенцій у рамках визначених змістовних ліній, що й актуалізує проблему їхньої сучасної підготовки.

Аналіз останніх публікацій з обраної теми. Дослідження науковців таких, як: В. Андрущенко, Л. Ващенко, Н. Голуб, Л. Даниленко, І. Зязюн, С. Караман, В. Паламарчук, М. Поташник, О. Савченко, О. Семенов, С. Сисоєва, В. Сластьонін, спрямоване на пошук нових методів викладання в освіті, що сприяють навчанню впродовж життя, визначенню умов ефективності інноваційних процесів в освіті, забезпечують її неперервність. Також старт «Нової української школи» широко обговорюється у пресі, зокрема у статтях міністра освіти і науки України Л. Гриневич, роботах науковців О. Бігич, Л. Калініної, В. Редька.

Узагальнюючи думки науковців і методистів, а також спираючись на результати опитувань і анкетувань, що свідчать про відносно невисоку

ефективність традиційних методів навчання, розглянемо докладніше нетрадиційні методи формування лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів української мови. Зауважимо, що вони сприятимуть підвищенню рівня лінгвометодичної компетентності студентів лише за умови систематичного застосовування.

Метою наукової розвідки є обґрунтування шляхів удосконалення системи вищої освіти в Україні, яка потребує змін під впливом Концепції «Нова українська школа», а також засоби підвищення рівня лінгвометодичної компетентності майбутніх учителів-словесників.

Реорганізація діяльності середньої загальноосвітньої школи обов'язково позначиться на освітньому процесі у вищій освіті, оскільки її трансформація залежить від впливу реформ у середній освіті та імплементації Концепції «Нова українська школа» [2]. Утвердження нової української школи стане можливим лише за умови переосмислення сутності освітнього процесу, пошуку й застосування таких видів навчальної діяльності, що сприяли б повсякчасному розвитку кожного учня.

Під час реформування шкільної системи освіти в Україні, мовне питання, що є основою відтворення не лише інтелектуального, але й духовного потенціалу української нації, є важливим складником освіти загалом і шкільної зокрема. Відповідно до Концепції «Нової української школи» освіта повинна стати одним із чинників розвитку самої держави, тому культура мовлення сучасних учнів, як складник шкільної культури є одним із найвпливовіших факторів українського суспільства, а отже, проблема педагогічного спілкування постає насамперед як проблема культури мовлення вчителя, тому сучасна освітня стратегія спрямована на формування особистості, яка усвідомлює важливість вивчення іноземних мов, шанує різні національні культури, яка здатна до ефективної життєдіяльності в багатонаціональному й полікультурному середовищі. Проте, явище білінгвізму, що існує в нашій державі, зокрема на Сході

України, свідчить про зростання напруження довкола проблем реалізації конституційних вимог щодо розвитку й застосування мов.

Окремо, слід зазначити, що інтеграція освітнього простору, відкритість, що призводить до спільного існування різноманітних моделей і технологій освіти – усе це досить різко змінює уявлення про те, які професійні характеристики сучасного педагога є важливими. Ще велике значення має процес упровадження інклюзивних форм освіти в систему навчання закладів середньої освіти, що є складним, пов'язаним із наявністю бар'єрів загальної освіти, а саме: недостатній рівень компетентності в межах цієї проблеми педагогічного корпусу педагогічних закладів вищої освіти; відсутність системного бачення проблеми інклюзії та шляхів її вирішення в різних освітніх структурах; пріоритети і цінності сучасної загальноосвітньої школи орієнтовані на результат, а не на особистість.

На сьогодні при викладанні курсу «Методика навчання української мови» для студентів педагогічних закладів освіти викладачі повинні враховувати усі інновації сучасної української школи. Міністерство освіти і науки України підготувало онлайн курс EdEra для учителів початкової школи, після завершення якого їм надсилають сертифікат, що засвідчує готовність до роботи в новій українській школі. Але не враховано те, що для педагогічних закладів вищої освіти не визначено конкретних методичних рекомендацій для модернізації підготовки сучасного учителя-словесника.

Викладачі ЗВО самостійно проходять онлайн курс EdEra з метою модернізації підготовки майбутніх фахівців, а також для розробки методичних рекомендацій щодо укладання навчально-методичного забезпечення дисциплін «Методика викладання української мови» і «Методика навчання української мови» у сучасному педагогічному закладі вищої освіти. За бажанням викладачі проходять навчання у центрі професійного розвитку педагогічних працівників КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» із метою підготовки до роботи за Концепцією «Нова українська школа». Після навчання вони отримують сертифікат тренера й

проводять тренінги для учителів шкіл Харкова та області. У сучасних умовах це єдиний спосіб модернізації середньої освіти та вищої педагогічної освіти одночасно.

Нова українська школа працює на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, у межах якої максимально враховуються здібності, потреби та інтереси кожної дитини. Необхідно зазначити, що відповідно до викликів сьогодення, на практичних заняттях, студенти повинні не лише закріплювати й поглиблювати знання з курсу, але й відпрацьовувати основні складники лінгвометодичної компетентності, тому, необхідно пропонувати завдання на розробку окремих складників уроку мови й мовлення, де студенти могли б самостійно моделювати або фрагменти, або повністю уроки мови й розвитку мовлення, а також виховних заходів й позакласних занять, демонстрацію їх проведення в аудиторних умовах тощо. Такі види діяльності є показником сформованості певного компонента лінгвометодичної компетентності майбутнього вчителя-словесника, а тому дієвим можна вважати такий метод контролю – моделювання лінгвометодичної діяльності, що дозволяє викладачеві оцінити рівень лінгвометодичної грамотності студентів, їхньої здатності творчо використовувати знання для вирішення конкретних методичних завдань, володіння основними лінгвометодичними вміннями.

Окрім того на практичних і семінарських заняттях із курсу методики навчання української мови студенти відвідують уроки української мови в закладах середньої освіти, переглядають або фрагменти, або повністю уроки мови й мовлення, позакласні й виховні заходи, змодельовані іншими студентами в на занятті. Усі присутні проводять комплексний аналіз побаченого, що дозволяє виокремити як специфічний метод спостереження та аналізу лінгвометодичної діяльності. Можна запропонувати вивчення досвіду викладачів різних закладів вищої освіти України відповідно до обраного фаху.

Нова структура школи передбачає широке використання електронних освітніх ресурсів як засобу формування інформаційної компетентності учнів.

Електронні навчальні мультимедійні матеріали міцно увійшли в освітній процес на всіх рівнях освіти. Ці продукти відрізняються комплексним поєднанням відео-, аудіо- й візуального змісту, а також керованим відтворенням. Мультимедійні презентації, що повсякчас застосовуються на лекційних і практичних заняттях, дозволяють уникнути формального підходу до організації занять, розвантажити складний навчальний матеріал, а також сприяють кращому засвоєнню інформації [1].

Викладачі кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради працюють над створенням електронного навчального посібника «Методика навчання української мови в НУШ» для професійної підготовки майбутніх вчителів-словесників, де, при наповненні візуального контенту, ураховують усі особливості реформи освіти. Такий посібник спрямований на розширення уявлення користувачів про викладання української мови.

У зв'язку зі збільшенням годин самостійної роботи студентів у кредитно-трансферній системі навчання електронні посібники сприяють більш продуктивній роботі студентів. Відповідно, особливої актуальності набуває здійснення перевірки результативності навчально-пізнавальної діяльності, яку можна визначати за допомогою однієї з технологій особистісно орієнтованого навчання – методу проектів, що спрямований створення особливого розвивального середовища; підвищення пізнавальної мотивації навчання; упровадження інтерактивних технологій; формування вмінь і навичок самостійної колективної, групової та індивідуальної пошукової діяльності; створення ситуації успіху в майбутній професії вчителя-словесника [4].

Ще одним із дієвих засобів формування лінгвометодичної компетентності студентів-філологів – майбутніх учителів української мови є укладання електронного (дозволяє збагатити й урізноманітнити його наповнення мультимедійними складниками) філологічного портфолію.

Упродовж навчання, а особливо при вивченні курсу «Методика навчання української мови», студентів необхідно збирати зразки власної діяльності (плани-конспекти уроків, конспекти науково-методичних видань із фаху, контрольні роботи, тести, матеріали педагогічних практик, проекти, реферати, методичні розробки, доповіді тощо), що сприяє формуванню лінгвометодичної компетенції. Таким чином, створюється колекція робіт, що демонструє зусилля, прогрес і досягнення студентів за певний період навчання, а викладач має змогу в будь-який момент часу переглянути портфоліо студента й простежити процес його укладання [5].

Також популярними є ділові ігри-імітації на заняттях з методики навчання української мови. Такий вид роботи на заняттях – це незамінний компонент навчання й контролю практичного складника лінгвометодичної компетентності, а також – останній етап перевірки набутих знань, умінь і навичок із методики перед проходженням педагогічної практики.

Таким чином, багатоваріантність форм, моделей, технологій сучасної професійної підготовки дозволяє підготувати конкурентоспроможного на ринку освітніх послуг фахівця, здатного до неперервного саморозвитку, самонавчання і самореалізації шляхом формальної і неформальної освіти впродовж усього життя; формувати життєві компетентності «Нової української школи», що сприятиме розвитку суспільства освіченого загалом, високої культури і рівних можливостей. Саме таке суспільство забезпечує європейську якість життя, у якому освічена людина може бути насправді вільною, уміти навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, бути здатною до участі у міжкультурному спілкуванні.

Література:

1. Голуб Н. М. Роль методу проектів у фаховій підготовці майбутніх учителів української мови (до методики викладання у вищій школі) / Н. М. Голуб, Л. І. Проценко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 7. – С. 131 – 136.

2. Закон України «Про освіту» // «Голос України», 27 вересня 2017 р. [Електронне джерело]. Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>

3. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін // За заг. ред. М. Грищенко.– Режим доступу: <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>

4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : навч.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за заг. ред. О. І. Пометун. – Київ : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

Семенов О.М. Цифрові наративи у фаховій підготовці майбутніх учителів української мови і літератури /О.М.Семенов // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти : збірник наукових праць / ДВНЗ «ДДПУ»; гол. ред. проф. С. О. Омельченко; відп. ред. проф. Л. Г. Гаврілова. – Слов'янськ : ДДПУ, 2017. – Вип. 5. За матеріалами Міжнародної інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій». У 2-х ч. – Ч.2. – С.207-221.